

ODRĘCZNE DEDYKACJE W KSIĄŻKACH DAROWANYCH KSIĘDZU DOKTOROWI JANOWI DZIERŻONOWI I ICH AUTORZY

Manually written
dedications
in books presented
to dr J. Dzierzon
and their authors

Z SZACUNKIEM DLA KSIĘDZA DOKTORA JANA DZIERŻONA

W sto lat po śmierci Jana Dzierżona trudno znaleźć jakieś szczegóły z jego życia, o których by dotychczas nie pisano. Udało się znaleźć 15 publikacji z odręcznymi dedykacjami autorów oraz jedną z dedykacją drukowaną.

Dzierżon otrzymywał liczne nagrody i dyplomy od towarzystw naukowych, akademii nauk, instytucji naukowych – np. doktorat honoris causa Uniwersytetu Monachijskiego, a nawet od monarchów europejskich. Spis niektórych można znaleźć w autobiografii Dzierżona i w licznych artykułach o nim. Nie spotkałem natomiast wzmianek o książkach lub pracach naukowych przysyłanych Dzierżonowi z dedykacjami autorów lub wydawców. Wydaje mi się, że w setną rocznicę śmierci warto o nich wspomnieć.

Jednym (aczkolwiek oczywiście nie jedynym) z dowodów światowego rozgłosu uczonego mogą być książki, które różni autorzy mu nadsyłają. Znaleziono 16 książek z dedykacjami to zapewne nie wszystkie, jakie Dzierżon otrzymał. Odnaleziono publikacje to najczęściej podręczniki pszczelarskie. Wszystkie są już bardzo stare, zostały wydane w latach 1868–1902. Autorzy po-

Autobiografia Dzierżona w książce *Imker-Album* z 1889 r.

chodzili z siedmiu różnych krajów: ośmiu z Niemiec, dwóch z Francji i po jednym z Austrii, Anglii, Luksemburga, Rosji i USA. Dedykacje najczęściej są pisane w języku kraju, w którym książka została wydana. Niemieckie dedykacje są pisane gotykiem.

KSIĄŻKI Z DEDYKACJAMI I NIEKTÓRZY AUTORZY DEDYKACJI

Pierwszym wielkim osiągnięciem Jana Dzierżona było „uruchomienie” wnętrza ula, to znaczy zbudowanie takiego ula, w którym plastry można było wyjmować i wkładać z powrotem bez ich uszkodzenia. Dzierżon rozwiązał to zagadnienie przez umieszczenie w ulu sznoka, do których pszczoły przybudowywały plastry. Zagłębienie do ula bez niszczenia gniazda umożliwiło poznanie biologii pszczół, odkrycie partenogenezy i zastosowanie racjonalnej gospodarki pasiecznej. Zainteresowanie pszczelnictwem wzrosło. Zaczęły powstawać związki pszczelarskie, zaczęto wydawać czasopisma pszczelnicze i pisać książki na temat uli i metod gospodarki pasiecznej Dzierżona. Autorzy wpisywali na

Die Biene

und

ihre Zucht mit beweglichen Waben

in

Gegenden ohne Spätsommertracht.

Die Bedeutung der Bienenzucht. Wie ist die rationelle Bienenzucht zum Gemeingute zu machen. Ueber Zucht, Fütterung, Krankheiten und Ueberwinterung der Bienen. Die künstliche Fortpflanzung. Von der Honigtracht. Ueber die Scheidung des Honigs vom Wachs. Das Wachsanslaufen.

Von

August Baron von Berlepsch.

Dritte Auflage.

Mit vielen in den Text gedruckten Holzschnitten.

Quedlinburg und Leipzig.
Verlag der Kruss'schen Buchhandlung.

Dzierżon

der uns Alle gelehrt

Dathe Doenhoff Kleine Leuckart von Siebold
Schoenfeld Graf Stosch Vogel

Schmid

der uns Alle zusammengeschaart

Baron Berlepsch.

Strony tytułowe z książki *Die Biene* Berlepscha z dedykacją dla Dzierżona

pierwszych stronach odręczne dedykacje i publikacje wręczyli Dzierżonowi. Byli wspaniałymi ludźmi, propagującymi z wielkim poświęceniem rozwój pszczelnictwa. Warto poznać niektórych z nich.

Poniżej omawiam niektóre książki i podaję tłumaczenia dedykacji. Tłumacząc stare teksty, używamy w języku polskim wyrażen, jakich wtedy używano, a więc pszczolnictwo i pszczolniczy, pszczolarz i pszczolarski.

AUGUST BARON VON BERLEPSCH

Baron Berlepsch w wieku 26 lat miał w 1841 roku w swej posiadłości w Seebach w Turynii około 100 koszek z pszczołami. Głoszone przez Dzierżona nowinki uważał za oszustwo. Jednak w końcu – *incognito* – odwiedził pasiekę Dzierżona, gdzie zapoznał się z ulami o ruchomej zabudowie i metodami gospodarki Dzierżona. W latach 1852 i 1853 Berlepsch skonstruował ramki i w ten sposób ulepszył ul Dzierżona. W owym czasie Berlepsch uważał jak i wielu innych pszczelarzy że trutnie w normalnych rodzinach pochodzą od trutów-

wek, gdyż pojawiają się również w rodzinach bez matki, gdzie czerwią tylko trutówki. Jesienią roku 1853 Berlepsch otrzymał od Dzierżona dwie żółte matki rasy włoskiej. W marcu następnego roku przekonał się, że trutnie w rodzinach z tymi matkami były żółte. Gdy zamknął matki w klateczkach, stwierdził, że w rodzinach nie pojawiał się czerw trutowy. Dowodziło to, że trutnie w normalnych rodzinach muszą więc pochodzić od matek. Berlepsch przyznał więc rację Dzierżonowi i jak sam pisze „chowa swój miecz do pochwy”. Od roku 1853 zaczął ogłaszać w *Bienenzeitung* swe słynne „apostischen Briefen” (pszczolnicze listy), w których popierał i propagował nauki Dzierżona. Brakowało jednak naukowego potwierdzenia partenogenezy u pszczół. Na zaproszenie Berlepscha przybył do niego w maju 1855 roku (10 lat po ogłoszeniu hipotezy o partenogenezie u pszczół) Rudolf Leuckart, profesor zoologii i anatomii porównawczej z Uniwersytetu w Giesen z wielkim mikroskopem. Stwierdził, że jaja z komórek roboczych i trutowych wyglądają tak samo, obydwa typy mają mikropyle, jednak jedynie na dwóch jajach żeńskich zna-

lazł plemniki. W sierpniu tegoż roku przybył więc do Berlepscha prof. Carl Theodor Ernst von Siebold, profesor zoologii i anatomii porównawczej z Uniwersytetu we Wrocławiu, który przeprowadził dokładniejsze badania. Siebold badając 40 jaj z komórek roboczych, znalazł w 30 od 1 do 4 plemników, natomiast w 24 jajach z komórek trutowych nie znalazł żadnego plemnika. Tak więc hipoteza partenogenezy u pszczół została potwierdzona i stała się teorią.

1. AUGUST BARON VON BERLEPSCH, 1868:

Die Biene und ihre Zucht mit beweglichen Waben in Gegenden ohne Spätsommertracht, Quedlingburg und Leipzig III wyd. (Pszczoła i jej chów z ruchomymi plastrami w okolicach bez późnoletniego pożytku).

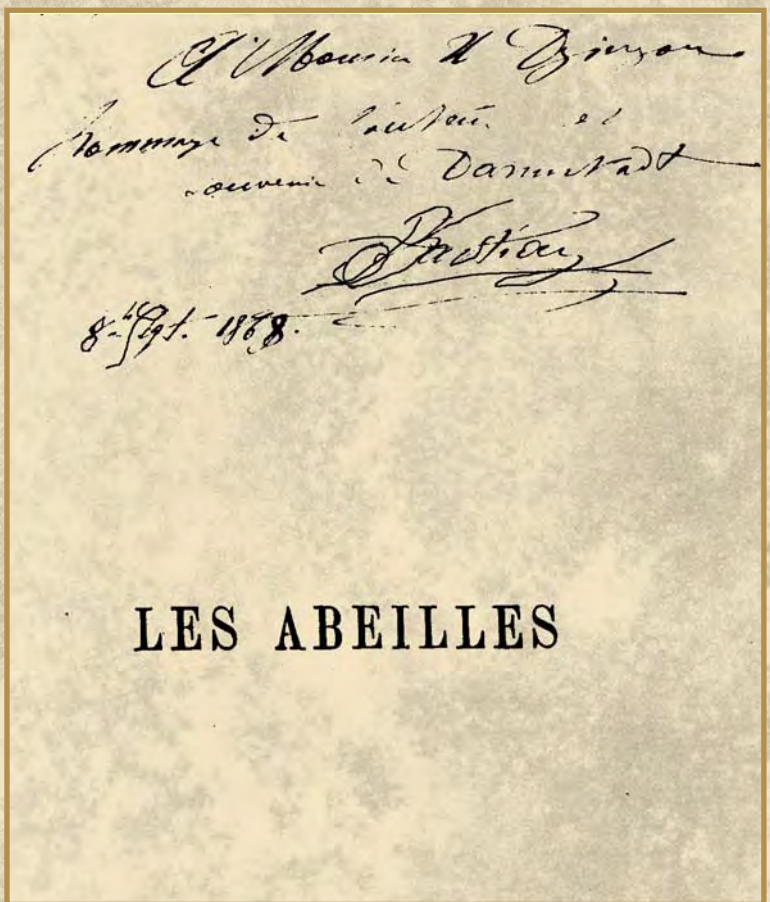
Nie znalazłem książki Berlepscha z odręczną dedykacją dla Jana Dzierżona. Jednak w swej książce wydrukował następującą dedykację, poświęcając ją Dzierżonowi i Schmidowi.

Dedykacja: *Dzierżon – der uns Alle gelehrt, – Dathe, Doenhoff, Kleine, Luckart, von Siebold, Schoenfeld, Graf Stosch, Vogel, – Schmid – der uns Alle zusammengescharrt – Baron Berlepsch. (Dzierżonowi – który nas wszystkich nauczył – Dathe, Doenhoff, Kleine, Luckart, von Siebold, Schoenfeld, hrabia Stosch, Vogel – Schmidowi – który nas wszystkich zgromadził – Baron Berlepsch).*

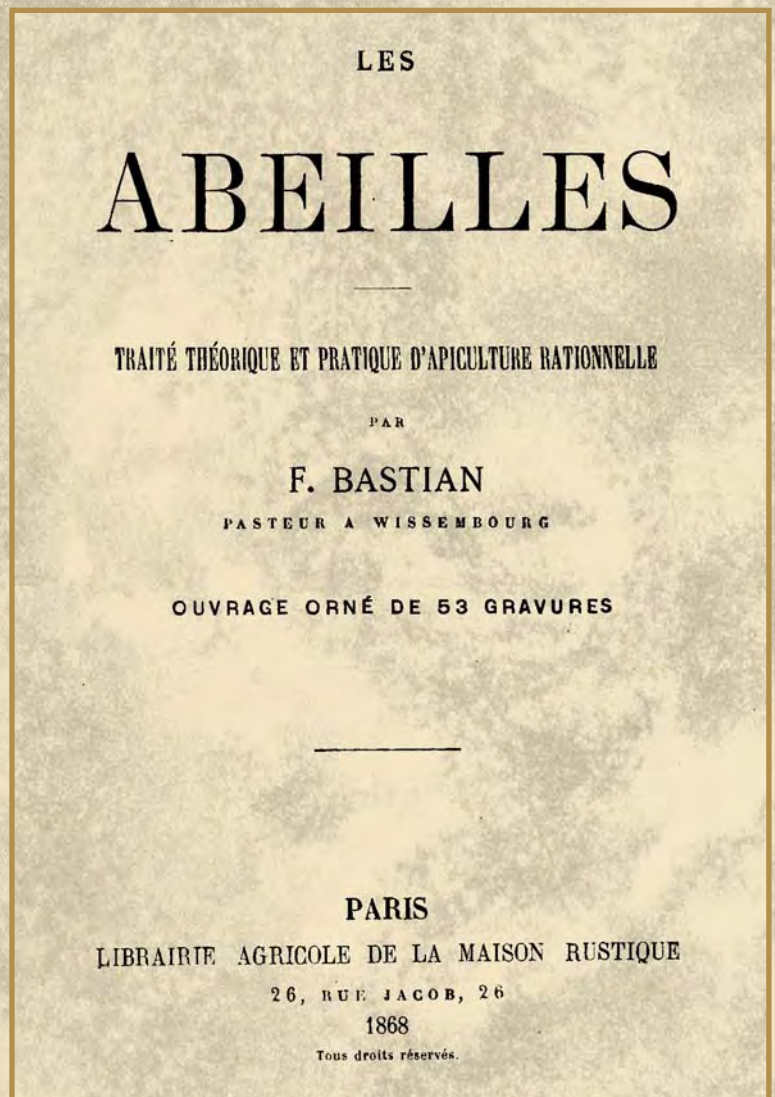
Andreas Schmid był przez ponad 30 lat redaktorem czasopisma *Bienenzeitung*, w którym Jan Dzierżon ogłosił zarówno zjawisko partenogenezy, jak i publikował wiele artykułów. Schmid wraz z Dzierżonem byli również współzałożycielami powstałego w roku 1850 w Arnstadt Wanderversammlung der Bienenwirte. (Wędrownego Zgromadzenia Pszczolarzy). Inne nazwiska wymienione w dedykacji to autorzy licznych artykułów zamieszczanych w *Bienenzeitung*.

FRIEDRICH BASTIAN

Był pastorem w Alzacji-Lotaryngii. Do połowy XIX wieku pszczoły utrzymywano tam w słomianych koszkach, a o racjonalnym pszczelnictwie nie miano pojęcia. Pod wpływem nowych nauk głoszonych przez Dzierżona, Bastian postanowił zmienić stan pszczelnictwa w Alzacji-Lotaryngii i podnieść je na wyższy poziom. W roku 1868 założył Alzacki Związek Pszczelarski przemianowany następnie na Alzacko-Lotaryński Związek Pszczelarski. Po 25 latach związek miał 74 sekcji z 4500 członkami. W 1873 roku zaczął wydawać związkowe czasopismo *Elsässisch=lothringischen Bienenzeitung* (Alzacko-Lotaryńskie Czasopismo Pszczelnictwa). Nie tylko w środowisku pszczelarskim zdobył wielką popularność.

Strony tytułowe z książki *Les Abeilles* Bastiana z dedykacją dla Dzierżona

638. **Vogel** (allem.). *Manuel pratique d'apiculture*. Berlin, 1866.
639. **Ch. E. Walbrecht** (allem.). *Sermon apicole*. Goettingue, 1858; 2e édit., 1859.
640. **Ch. E. Walbrecht** (allem.). *L'économie apicole, etc.* Goettingue, 1858.
641. **Weitzel** (allem.). *Tableau d'apiculture*, 1856.
642. **Weitzel** (allem.). *Journal apicole du Wurtemberg*. Stuttgart.
643. **H. Witowski** (gallicien). *L'apiculture*. Lemberg, 1853.
644. **H. Wittenhagen** et **W. Blesenthal** (allem.). *L'abeille du Nord*. Stettin, 1865.
645. **M. Zimmermann** (allem.). *L'ami des abeilles du Glan*. Lauterechen, 1862; 2e édit., 1867.
646. **A. Zmudzinski** (polonais). *Supplément de Dzierzon sur la théorie et pratique ou nouvelle apiculture*. Lissa, 1853.

SUPLÉMENT

OUVRAGES SANS DATE OU A DATE INCONNUE

1. **N...** *Le conservateur des abeilles*. Paris et Lille.
2. **Dezilles**. *Observations sur les abeilles*. Paris.
3. **M. Farkas** (hongrois). *Traité d'apiculture pratique hongroise*. Pesth.
4. **J. Greslot**. *L'apiculture perfectionnée*.

Fragment listy bibliograficznej (646+18 dodatkowych pozycji) w książce Bastiana *Les Abeilles* z 1868 r. Na tej stronie dwie publikacje polskie

2. BASTIAN FRIEDRICH, 1868:

Les abeilles. Paris (Pszczoly).

Autor opisał tu podane przez Dzierżona nowe wiadomości z biologii pszczół i wprowadzone przez Dzierżona, a następnie ulepszone przez Berlepscha ule z ruchomymi plastrami. Imponująco przedstawia się spis literatury. Obejmuje on 664 pozycje. Nie chce się wierzyć, że do roku 1868 tyle już napisano o pszczołach. Najwcześniejsza przytoczona pozycja to P. Constant, *Les abeilles*, Paris z roku 1582. Znajduje się tu również 5 następujących polskich pozycji z tytułami po francusku: 1.) Nozarzewski: *Notice sur l'éducation des abeilles en Pologne*. Paris, 1811; 2.) H. Witowski (gallicien): *L'apiculture*. Lemberg (Lwów) 1853; 3.) A. Żmudziński (polonais): *Supplément de Dzierzon sur la théorie et pratique ou nouvelle apiculture*. Lissa (Leszno). 1953; 4.) J. Lewel (polonais): *De l'apiculture en Pologne*. Posen (Poznań) 1856. i. 5.) J.

Compa (polonais): *Nouvelle méthode d'apiculture de Dzierzon*. Lissa (Leszno). 1859. Swoją książkę z odręczną dedykacją Bastian wręczył Dzierżonowi na 15. Wędrownym Zgromadzeniu Pszczelarzy w Darmstadt w 1868 roku.

Dedykacja: **A L'Abbé J. Dzierzon, Hommage de l'auteur et souvenir de Darmstadt, F. Bastian, 8 Spt. 1868** (Księdzu J. Dzierżonowi uszanowanie od autora i pamiętka z Darmstadt, F. Bastian, 8 wrześ. 1868).

3. HAMET, HENRI, 1874:

Cours pratique d'apiculture, Paris (Kurs praktyczny pszczelnictwa).

Hamet był profesorem w Ogrodach Luksemburskich w Paryżu. Był Sekretarzem Centralnego Towarzystwa Pszczelnictwa i Insektologii (entomologii) Ogólnej, Dyrektorem Pszczelarza. Dedykacja: **Hommage de l'auteur au Dr Dzierzon, H. Hamet (Z szacunkiem od autora dla dr. Dzierżona, H. Hamet)**.

GEORG DATHE

Był nauczycielem. Jednak jego zdrowie w zaduchu izby szkolnej pogarszało się. Lekarz zalecił mu przebywanie na świeżym powietrzu i dlatego zaczął zajmować się ogrodnictwem i pszczelnictwem. W roku 1855 przeszedł na pszczelnictwo zawodowe. Przeniósł się na gospodarstwo rolne w Eystrup koło Hanoweru w region wrzosowisk.

Według niego miarą teorii jest cel praktyczny, który jest najważniejszy. Dlatego teorię stawiał w służbie praktyki i ciągle poszukiwał środków i sposobów, aby pszczelnictwo uczynić tak rentownym, jak tylko to było możliwe.

Starał się tak ulepszyć ul, aby jego konstrukcja była jak najbardziej celowa, a przez to ułatwiająca pracę. Ul Dathego należał do najlepszych niemieckich konstrukcji i znalazł zastosowanie daleko poza granicami. Szerokość wnętrza ula winna wynosić 23,5 cm. Tę szerokość przyjął również Dzierżon w budowanych przez siebie ulach. Szczególnie uprościł budowę ramek. Zaniechał poszerzania części górnej beleczki, która regulowała odstęp między ramkami. Zastosował beleczki jednakowej grubości i szerokości do wszystkich stron (boków) ramki. Tak obecnie konstruuje się ramki w Polsce, ale nie w USA, gdzie poszczególne beleczki są różnej szerokości i grubości. Wprowadził tak zwane gwoźdźki odstępowe, regulujące odstęp między ramkami w ulu. Zaproponował wprowadzenie ujednoczonego ula, który został zatwierdzony na 25. Wędrownym Zgromadzeniu Pszczelarzy w Kolonii w 1880 roku jako deutsche Normalmassbeute

(niemiecki ul normalny). Szerokość wewnątrz ula winna wynosić 23,5 cm, głębokość 41 cm, wysokość całej ramki 37 cm, a półramki 18,5 cm. Ule te są w niektórych niemieckich pasiekach używane do dziś. Dathe wiele pisał, a jego artykuły lub książki były chętnie czytane, gdyż zawierały wiele praktycznych porad. W 1877 roku opublikował książkę *Anleitung zur Zucht fremder Bienentrassen mit besonderer Berücksichtigung der italienischen Biene* (*Wskazówki chowu obcych ras pszczoł ze szczególnym uwzględnieniem włoskiej pszczoły*). W odręcznej dedykacji napisanej z okazji 25-lecia jubileuszu wprowadzenia przez Dzierżona pszczoł włoskich, podziękował za ich sprowadzenie.

4. DATHE GEORG, 1877:

Anleitung zur Zucht fremder Bienentrassen mit besonderer Berücksichtigung der italienischen Biene. Bensheim (Wskazówki do hodowli obcych ras pszczoł, ze szczególnym uwzględnieniem pszczoły włoskiej).

Dedykacja: Herrn Dr. Dzierzon, dank Einführer und treuen Freund der italienischen Bienen zum fünfundsanzig jährigen Jubiläum der Einführung, hochachtungsvoll Eystrup, den 13. Feb. 1877. Verfasser (Panu dr. Dzierzonowi, dzięki za wprowadzenie i wiernemu przyjacielowi włoskich pszczoł, w dwudziestopięcioletni jubileusz wprowadzenia, pełen szacunku, Eystrup, 13 luty, 1877, autor).

5. COOK A.J., 1878:

Manual of the Apiary. Chicago Ills. (Podręcznik pasieczny).

Książkę amerykańskiego profesora entomologii ze stanowego College'u Rolniczego w Michigan, wręczył Dzierżonowi wydawca Thomas G. Newman w Pradze przy okazji odbywającego się tam w 1879 roku 24. Wędrownego Zgromadzenia Pszczelarzy.

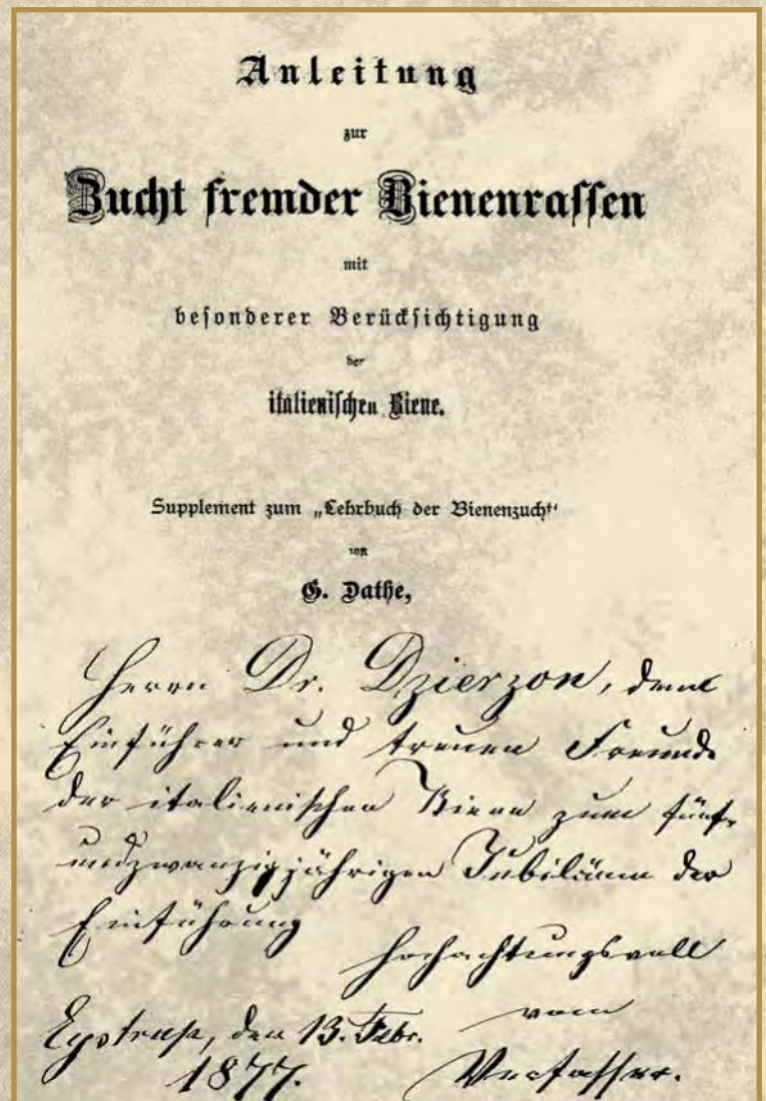
Dedykacja: Rev. Dr. Dzierzon with the complements of The Publishers, Thos G. Newman & Sons, Prag. Sept. 7. 1879 (Ks. dr. Dzierżonowi, z uszanowaniem od wydawców, Thos G. Newman & Synowie, Praga, wrześ. 7. 1879).

6. KUNNEN N.P., 1889:

Handbuch der rationellen Bienenzucht. Leipzig. (Podręcznik racjonalnego pszczolnictwa).

Autor Kunnen był profesorem i prezydentem Związku Pszczelarskiego w Wielkim Księstwie Luksemburg.

Dedykacja: Dem Begründer der rationellen Bienenzucht Herrn Dr. Dzierzon in unbegrenzter Verehrung, gewidmet von dem Verfasser Kunnen (Twórcy kreatywnego pszczolnictwa, panu dr. Dzierżonowi poświęca autor Kunnen).

Dedykacja Georga Dathe z 1877 r.

7. PFALZ ANTON, 1889:

Spurbienen, Wien (Pszczoły zwiadowczynie).

Jest to książka satyryczna, wytykająca różne potknięcia i śmieszności „z wielkiego Świata Apistyki”. Na przykład „Redaktor (czasopisma *Bienenzeitung*) Vogel wierzy w degenerację pszczoł”, podczas gdy „austrijaczki Dzierżon nie wierzy”.

Dedykacja: Damit er sich etwas verlustieren und ermuntern möge, habe ich die Spurbienen, dem Paten Johann Dzierzon, in herzlichster Verehrung zugeben. det. Apfalz (Aby on mógł się trochę ubawić i ożywić te pszczoły zwiadowczynie, Ojcu Chrześtnemu Janowi Dzierżonowi w serdecznej czci przekazuje APfalz).

CHRISTOF JOHANN HEINRICH GRAVENHORST

Młodość spędził na książęcym zamku w Hedwigsburgu, gdzie jego ojciec był nadwornym architektem ogrodowym. Zamiłowaniem do pszczoł zaraził się od wuja i miejscowego nauczyciela. Po ukończeniu seminarium zaczął „pszczelarzyć” według metody stosowanej na wrzosowiskach, nie mając pojęcia o wielkich

MANUAL
OF
THE APIARY,

BY
A. J. COOK,

Professor of Entomology

IN THE
MICHIGAN STATE AGRICULTURAL COLLEGE,

THIRD EDITION,
REVISED, ENLARGED, MOSTLY RE-WRITTEN AND
BEAUTIFULLY ILLUSTRATED.

CHICAGO, ILLS.:
THOMAS G. NEWMAN & SON,
1878.

Amerykański podręcznik pszczelarski z dedykacją wydawcy dla Dzierżona

*Rev Dr Dzierżon
with the compliments of
The Publishers
Thos G Newman & Son
Prag, Sept. 7. 1879*

*Beigewidmet dem arbeitsamen Bienenzüchter
Johann Th. Dzierżon
ein Leithandbuch für
Jungmeister
von
seinem Verfasser
H. P. Hummel*

Handbuch
der
rationellen Bienenzucht.

Ein Leithaden
für
Anfänger, Bienenfreunde und Volkserzieher
von
H. P. Hummel
Professor an der Staats-Hochschule in Eitelbrück,
1. B. Präsident des Kantonal-Bienenzüchtervereins Dietrich,
Sekretär des luxemburgischen Landesvereins für Bienenzucht.

2. stark vermehrte Auflage.

168 Drucksetten mit 78 Abbildungen und dem Bildnis Dr. Dzierżon's.

Verlag von Karl Scholze in Leipzig.
1889.

Podręcznik pszczelarski profesora z Luksemburga z dedykacją dla Dzierżona

zmianach ostatniego czasu. Utrzymywał się z rodziną tylko z pszczół. Pewnego dnia otrzymał i przeczytał książkę napisaną przez Berlepscha, a następnie artykuły i książki Dzierżona. Starał się naśladować mistrzów nowości, ale stale więcej miodu otrzymywał z lineburskich słomianych koszek (Lüneburg, miasto na wrzosowiskach koło Hanoweru). W drewnianych rozbieralnych ulach pszczoły źle zimowały i wiosną słabo rozwijały się. Powstała więc myśl, aby koszki zaopatrzyć w ramki. Gravenhorst zamiast cylindrycznych koszek bezdenków zbudował podłużne słomiane bezdenki, do których, po ich odwróceniu, wkładał od dna ramki z łukowato wygiętą górną częścią. W najlepszych latach odwirowywał 10 000 funtów (5 000 kg) miodu. Te rezultaty widziało wielu pszczelarzy. Wynik był taki, że o ile w 1865 był jedynym pszczelarzem w okolicy, to 9 lat później w 1874 roku było ich tu 17 z 1200 pniami. Podstawy swojej gospodarki pasiecznej opublikował w książce *Der praktische Imker (Praktyczny pszczolarz)*. W roku 1883 zaczął wydawać czasopismo *Deutschen Illustrierten*

Bienen=Zeitung. Starał się zamieszczać tu wiadomości z całego świata, ilustrując je najlepszymi i najwyraźniejszymi rycinami z portretami i życiorysami sławnych pszczelarzy, jak też rycinami dotyczącymi anatomii pszczoły, uli i sprzętu. Materiały zbierane przez długi czas wykorzystał w dwu tomach albumu: *Imker=Album, verdienstvoller Bienenzüchter* (Album – Pszczolarski, zasłużonych hodowców pszczoł), Braunschweig 1889 i 1895. Znajduje się tu również autobiografia ks. Dzierżona.

Za swe osiągnięcia otrzymał wiele dyplomów i medali niemieckich i zagranicznych. Zazdrośni sąsiedzi zaskarżyli jednak Gravenhorsta, że z powodu pszczoł nie mogą pracować w swoich ogrodach, a sałata, kapusta i owoce są zjadane lub nadgryzane przez pszczoły. Gravenhorst przegrał proces w trzech instancjach sądowych i sądzie najwyższym. Wyrok brzmiał: 50 marek kary za każdą pszczołę pojawiającą się w ogrodzie. Musiał więc zlikwidować przedsiębiorstwo i kupić inne w odosobnionym miejscu. To jednak na skutek nieporozumień zostało zlicytowane i Gravenhorst z rodziną pozostali bez środków do życia. Gravenhorst kończy

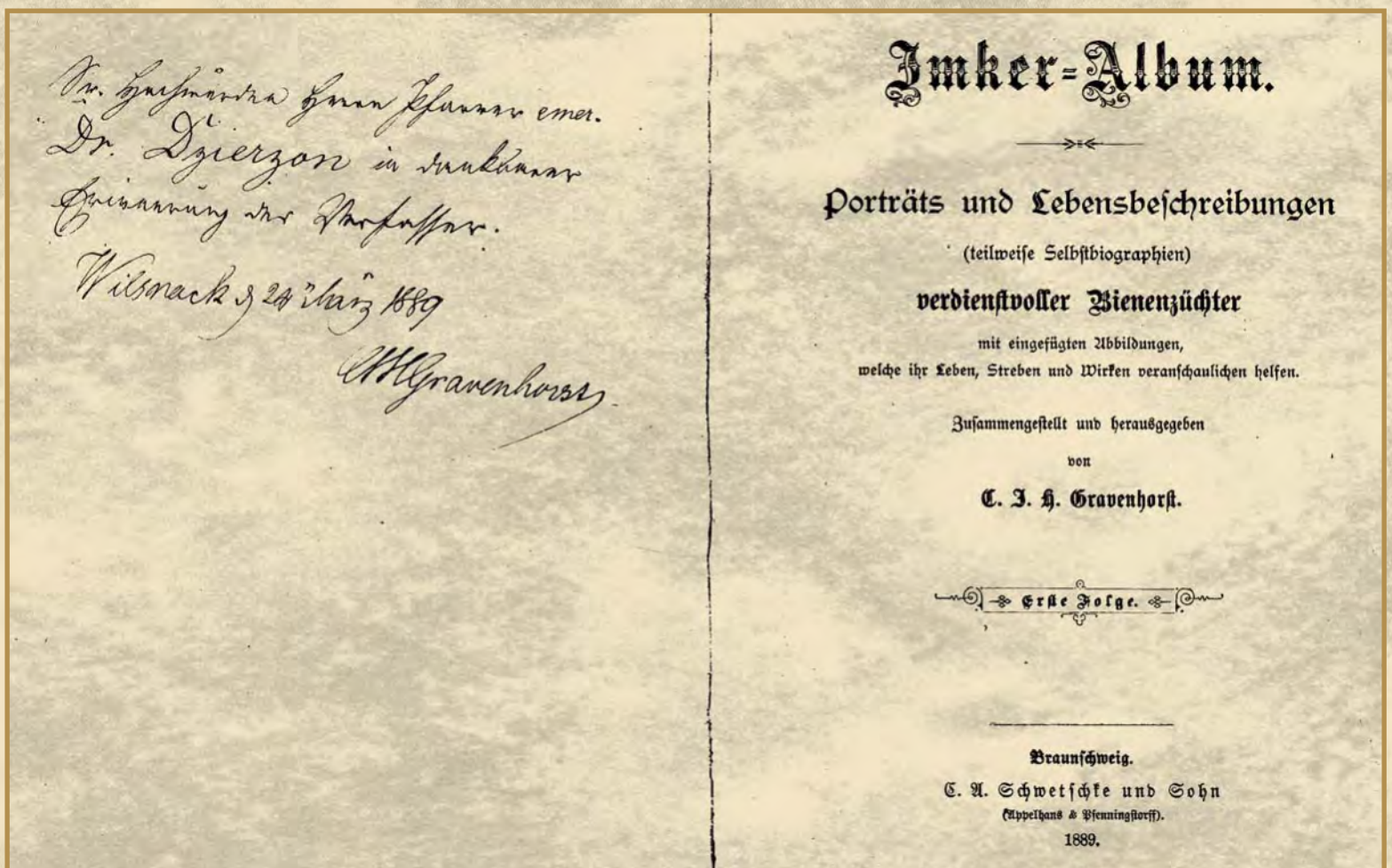
swój życiorys słowami „Pan dał, Pan zabrał” dlatego: Niech żyją pszczoły.

8. – 9. GRAVENHORST, CHRISTOF JOHANN HEINRICH 1889/1895

1889 tom II i 1895 tom II: Imker = Album. Porträts und Lebensbeschreibungen (teilweise Selbstbiographien) verdienstvoller Bienenzüchter Braunschweig. (Album = pszczolarski. Portrety i życiorysy [częściowo autobiografie] zasłużonych hodowców pszczoł).

Tom I, zawiera życiorysy dwunastu zasłużonych pszczelarzy. Między innymi autobiografię Jana Dzierżona oraz życiorysy, Lorenzo Loraina, Langstrotha, Augusta Berlepscha, Majora Francesco von Hruschki, Johanna Mehringa, i innych. W tomie II znajdują się życiorysy osiemnastu zasłużonych pszczelarzy, między innymi Franciszka Hubera oraz autobiografia autora Christofa Gravenhorsta.

Dedykacja: tom I. *S. Hochwerden Herrn Pfarrer emer. Dr Dzierzon in dankbaren Erinnerung, der Verfasser, Wilsnack 24 März 1889, C.J.H. Gravenhorst (Wielce szanownemu księdzu emer.*

Album zasłużonych pszczelarzy Gravenhorsta z dedykacją dla Dzierżona

Die Honigbiene, ihre Naturgeschichte, Anatomie und Physiologie.

Von

Thos. Wm. Cowan,

F. L. S., F. G. S., F. R. M. S., F. S. Sc. etc.

Vorsitzender des britischen Bienenzüchter-Vereins, Redakteur des British Bee-Journals
wie des „Führer des englischen Bienenzüchters“ u. s. w.

Aus dem Englischen übersetzt von

C. J. H. Gravenhorst,

Redakteur der „Deutschen illustrierten Bienenzeitung“, Verfasser des „Praktischen Imfers“
und des „Imferalbnms“, in Wilsnack, Reg.-Bez. Potsdam.

Illustrirt mit 72 Figuren, die aus ca. 186 Einzelabbildungen bestehen.

Braunschweig.

C. A. Schwetschke und Sohn
(Appelhans & Pfeningstorff).

1891.

dr. Dzierżonowi we wdzięcznej pamięci, autor Wilsnack 24 marzec 1889). [emer. to skrót od emeryt lub emerytowany]

Tom II Sr. Hochwürden Herrn Dr. Dzierzon, dem Meister allen Imker, als ein Zeichen aufrichtigen Verehrung, gewidmet von seinem alten Schüler, der Verfasser. Wilsnack 5 März 1895, C. J. H. Gravenhorst. (Wielce szanownemu panu dr. Dzierżonowi, mistrzowi wszystkich pszczolarzy, jako znak szczerego uwielbienia dedykowane od swego dawnego ucznia, autor. Wilsnack, 5 marca 1895, C. J. H. Gravenhorst).

10. BÄLZ KARL, 1890:

Das Recht an Bienen. Stuttgart (Prawo o pszczołach).

Publikacja ta jest pracą doktorską wykonaną na Uniwersytecie w Tübingen. Autor omawia tu najpierw prawa dotyczące pszczół w Rzymie, a następnie w Niemczech.

Dedykacja: Herrn Pfarrer Dr. Dzierzon ein Pfadfinder und Altmeister der Bienenzucht in größter Verehrung zugeignet vom Verfasser (Księdzu dr. Dzierżonowi pionierowi i arcymistrzo-

*Das für die deutsche Bienenzucht und
Bienenkunde
im Verlage von
C. J. H. Gravenhorst
Wilsnack 30 Sept. 1891.*

Angielska książka o anatomii i fizjologii pszczoły przetłumaczona na niemiecki z dedykacją Cowana i tłumacza Gravenhorsta dla Dzierżona

wi w hodowli pszczół z najwyższym szacunkiem, dedykowane od autora).

THOMAS WILLIAM COWAN

Człowiek wielce zasłużony dla pszczelnictwa w Anglii. Urodził się w 1840 roku w St. Petersburgu w Rosji, gdzie jego ojciec był oficerem sztabowym w służbie rosyjskiej. Wykształcenie otrzymał częściowo w Rosji, a częściowo w Londynie po powrocie rodziców do Anglii. Po ojcu odziedziczył zamiłowanie do badań mikroskopowych. Zamieszkał w posiadłości wiejskiej pod Londynem. Pod wpływem prac Franciszka Hubera, Bwana i innych zainteresował się poważnie pszczelnictwem. „Pszczelarzyć” zaczął w 1860 roku. Uzyskiwał od jednej rodziny pszczelej do 209 funtów (95 kg) miodu. Od 1870 roku jego głównym celem było uczynienie pszczelnictwa zajęciem zyskownym dla zwyczajnych ludzi. Na własny koszt produkował liczne koszki i ule rozbielalne i rozdawał je za darmo, pod warunkiem, że pszczoły na jesieni nie zostaną wysiarkowane. Wręczał również nagrody w postaci uli tym, którzy produkowali najlepszy miód. Gdy utworzono w roku 1874 Brytyjski Związek Pszczelarski, wybrano go na prezydenta. W 1878 r. sprowadził do Anglii pszczoły włoskie i cypryjskie. Na jego wniosek powołano komisję, która przeprowadzała egzaminy i wydawała świadectwa pszczelarskie. Od początku wydawania przez Abbota czasopisma *British Bee Journal* był jego współpracownikiem, a następnie w 1885 roku po śmierci Peelsa, głównym redaktorem. Wydana przez niego w 1881 roku książka *Bee Keeper's Guide Book* doczekała się 8 wydań w 15 tysiącach egzemplarzy i była tłumaczona na 8 języków. W międzyczasie nagromadziło się wiele naukowych opracowań niedostępnych pszczelarzom. Cowan zebrał je i wraz ze swymi obserwacjami opublikował w 1890 roku w książce *The Honeybee, Natural History, Anatomy and Physiology*. Niemieckie tłumaczenie tej książki, autor wraz z tłumaczem Christofem Gravenhorstem wręczyli w 1891 roku, z odrębną dedykacją,

Dzierżonowi. Patrząc na działalność Cowana, można dojść się do wniosku, że pszczelnictwo uszlachetnia.

11. COWAN THOMAS WILLIAM, 1891:

Die Honigbiene, ihre Naturgeschichte, Anatomie und Physiologie. Braunschweig (Pszczola, jej historia naturalna, anatomia i fizjologia).

Została napisana w Anglii przez Thomasa Williama Cowana. Autor nie opisuje praktycznego pszczelnictwa. Jak pisze we wstępie, nagromadziło się wiele prac naukowych, takich jak klasyczne prace Jana Swammerdama, Rene Antoina Ferchauta de Reaumura, Franciszka Hubera i in. W bieżącym stuleciu wiele zrobili tacy naukowcy, jak Rudolf Leuckart, Carl Siebold, Franz von Leydig, Paul Schänfeld i inni. Ich prace jednak nie są znane pszczelarzom i dlatego postanowił zebrać ich wyniki badań i opublikować w usystematyzowanej książce. Zebrane wiadomości wraz ze swymi obserwacjami opublikował w 1890 roku w książce *The Honeybee, Natural History, Anatomy and Physiology*. Bibliografia składa się ze 172 pozycji. Książkę tę przetłumaczył następnie na język niemiecki Christof Gravenhorst i opublikował w 1891 roku.

Dedykacja: *Zur freundlichen Erinnerung mit besten Grüßen, der Verfasser Cowan, und Übersetzer CJH Gravenhorst, London und Wilsnack, 30 Sept. 1891 (Na miłą pamiątkę, z najlepszymi pozdrowieniami, autor Cowan i tłumacz CJH Gravenhorst, Londyn i Wilsnack 30 wrześ. 1891).*

12. BERINGER, JOHAN GEORG, 1899:

Grundzüge der Bienenzucht, München (Podstawy pszczolnictwa).

Książka była przeznaczona do nauczania pszczelnictwa w Królewskiej Bawarskiej Akademii Rolnictwa i Gorzelnictwa.

Dedykacja: *Dem allberehrten Altmeister Herrn Dr Dzierzon, in dankbarer Ergebenheit, Beringer (Najszanowniejszemu arcy mistrzowi panu dr. Dzierżonowi w dziękczynnym przywiązaniu, Beringer).*

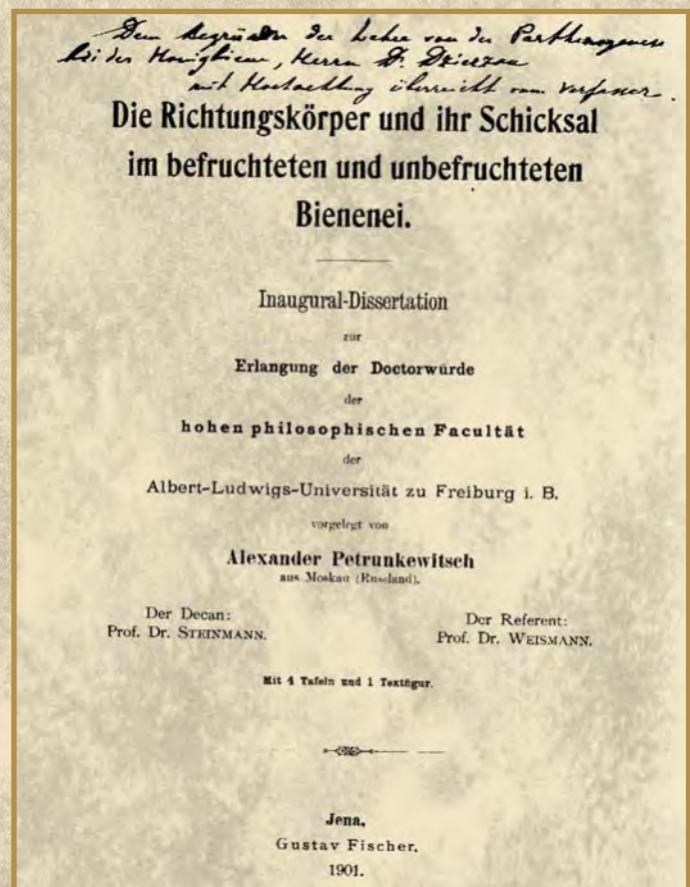
13. PREUSS EMIL, 1900:

Meine Bienenzucht = Betriebsweise und ihre Erfolge (Moje sposoby gospodarki pasiecznej i ich wyniki). Autor był radcą sanitarnym w Tczewie.

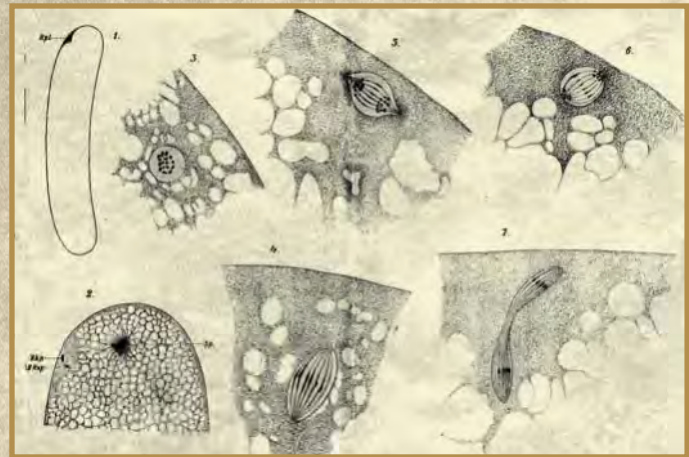
Dedykacja: *Herrn Pfarrer Dr. Dzierzon, seinem hochberehrten Lehrer und GÖEnner in unbandelbarer Hochachtung verehrt vom Verfasser. (Księdzu dr. Dzierżonowi swemu nauczycielowi i dobroczyńcy w niezmiennie wysokim poważaniu, ofiarowane przez autora).*

14. PETRUNKEWITSCH ALEXANDER, 1901:

Die Richtungkörper und ihr Schicksal im befruchteten und unbefruchteten

Praca doktorska Petrunkewicza o chromosomach w jaju pszczelim z dedykacją dla Dzierżona, twórcy partenogenezy

fruchteten Bienenei. Jena (Ciałka kierunkowe i ich los w zapłodnionym i niezapłodnionym jaju pszczelim).

Była to praca doktorska uczonego rosyjskiego z Moskwy wykonana w Niemczech na Uniwersytecie we Freiburgu. Petrunkewicz w cytologicznych badaniach mikroskopowych stwierdził: „Jaja składane przez matkę do komórek trutowych są zawsze niezapłodnione”. Potwierdził więc prawdziwość hipotezy Dzierżona o partenogenezie u pszczoł.

Dedykacja: *Dem Begründer der Lehre von der Parthenogenese bei der Honigbiene, Herrn Dr Dzierzon, Mit Hochachtung überreicht vom Verfasser. (Twórcy nauki o partenogenezie pszczoł panu dr. Dzierżonowi, z szacunkiem przekazane od autora).*

15. KEIM ADOLF W., 1902:

Ideales und Reales in der Bienenzucht. München. (Idealny i realia w pszczolnictwie).

Jest to oddzielnie wydrukowany referat wygłoszony z okazji Bawarskiej Wystawy Sadownictwa i Pszczelnictwa w Augsburgu w 1901 roku. Praca dotyczy zafałszowań miodu i miodów sztucznych również z dodatkami soków roślinnych.

Dedykacja: *Dem Altmeister der deutschen Bienenzucht insbesondere und der Bienenzucht überhaupt, Herrn Dr Dzierzon in Verehrung der Autor (Arcymistrzowi niemieckiego pszczolnictwa i pszczolnictwa w ogóle, panu dr. Dzierżonowi z poważaniem, autor).*

16. MAYER JACOB, 1902:

Fachlicher Sach-Commentar zu Vergils Preisgedicht auf die Bienen und ihre Zucht (Fachowy komentarz do poematu Wergiliusza o pszczołach i ich chowie).

Autor Mayer komentuje poemat Wergiliusza o pszczołach z punktu widzenia obecnej wiedzy. Podaje literaturę, na której opiera aktualne wiadomości o pszczołach. Między innymi wymienia *Rationelle Bienenzucht Jana Dzierżona*. P. Wergiliusz (*Publius Vergilius Maro*) był poetą rzymskim, który pisał *Georgiki*, czyli poemat o rolnictwie w ciągu 7 lat od roku 37 do 30 p.n. Ch. Poemat składa się z czterech ksiąg: 1. *Rolnictwo*, 2. *Drzewa i uprawa winorośli*, 3. *Zwierzęta domowe* i 4. *Pszczoły*. Opisuje tu życie pszczół, m.in. rójkę i gospodarkę z pszczołami. Wergiliusz podaje również sposób, jak uzyskać rój pszczół z mięsa byczka.

Dedykacja: *Sr Hochwohlgeboren fachberühmten, verdienstvolsten Herrn und Meister Dr Dzierzon in tiefsten Ehrfurcht der Verfasser 1900.10.02 (Jaśnie wielmożnemu i sławnemu specjalście, najbardziej zasłużonemu panu i mistrzowi dr. Dzierżonowi z najgłębszym szacunkiem – autor 1900/ 10 02).*

Wszystkie książki zostały przekazane do Muzeum im. Jana Dzierżona w Kluczborku, przy okazji odbywających się tam w wrześniu 2006 r. obchodów setnej rocznicy śmierci Jana Dzierżona. □

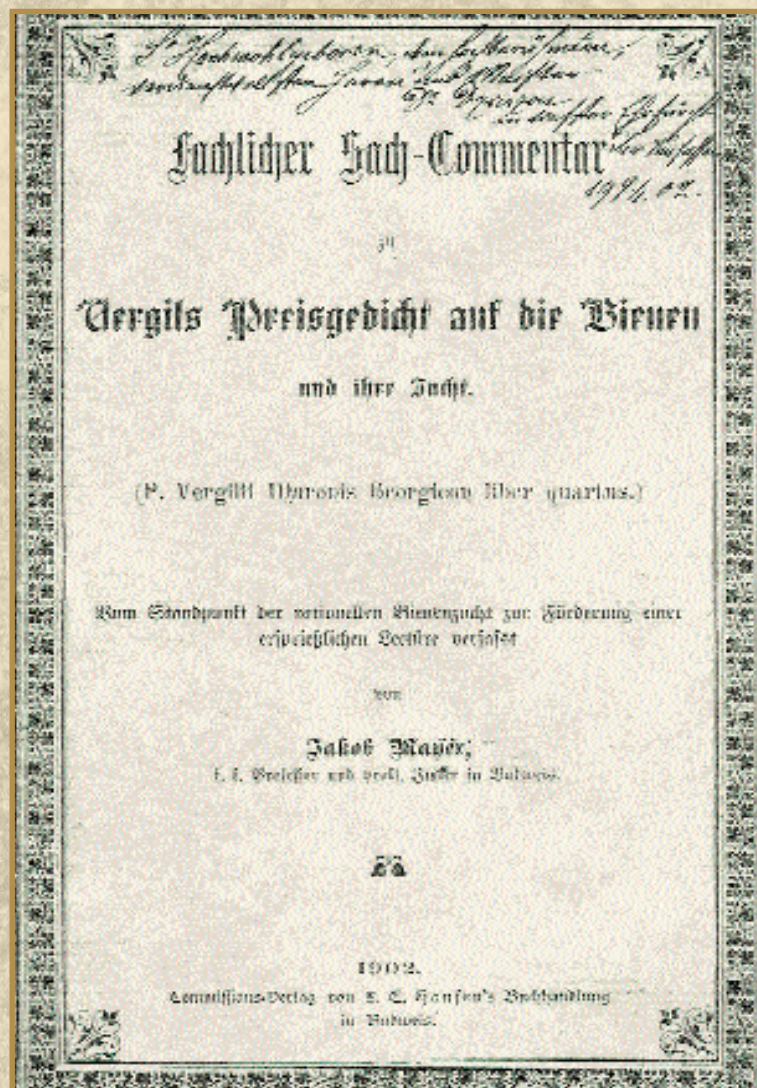
SUMMARY

Manually written dedications in books presented to dr J. Dzierzon and their authors

Jerzy Woyke

Apiculture Division, Agricultural University, Warsaw, Poland.

Dr J. Dzierzon received many diplomas and orders, from scientific associations, scientific institutions, Academy of Sciences, Munich University – dr hon. cau. and even from monarchs. Register of some can be found in autobiography of J. Dzierzon (1889) and in many articles

Komentarz do poematu Wergiliusza z dedykacją dla mistrza dr. Dzierżona

about Dzierzon. However, I did not find any notice about books or scientific papers presented to Dzierzon, which contain manually written dedications of the authors or editors. I think that on the occasion of centenary of his death, it is worth to mention this.

One of the evidence of international recognition of a scientist can be books and papers send to him by the authors. I found 15 books or papers presented to Dzierzon, which contain author's own manually written dedications, and 1 book with printed dedications. Probably these are not all books presented to J. Dzierzon, which contain authors dedication.

Those are mainly apicultural manuals, which were published more than 100 years ago, in years 1868–1902. The authors origin from 7 different countries: 8 from Germany, 2 from France, and per 1 from Austria, England, Luxemburg, Russia and USA. The dedications are written in the language of the country where the books were published. German dedications are written in Gothic.

J. Dzierzon received books from the following authors: 1. / Berlepsch 1868 from Germany (printed dedication) 2. / Bastian F. 1868, from France, 3.1, Hamet H. 1874, from France, 4. / Dathe B. 1877, from Germany, 5. / Cook A. J. 1878, from USA, 6. / Kunnen N. P. 1889, from Luxemburg, 7. / Pfalz A. 1889, from Austria, 8. / Beringer J. B. 1899, from Germany, 9. / Balz K. 1890, from Germany, 10. / Cowan T. W. 1891, from England, 11. / Gravenhorst C. I. H. 1889 and 12. / 1895, from Germany, 13. / Preus, E. 1900, from Germany, 14. / Petrunkevitch A. 1901, from Russia, 15. / Keim A. W. 1902, from Germany and 16. / Mayer J. 1902, from Germany.

Biography of some authors is presented.